

CHRONIQUES STRASBOURGEOISES

Maart 2026 – juni 2026

Lucas Dikkers & Ayla Yayla *

Samenvatting | Wie aan Straatsburg en de mensenrechten denkt, denkt aan de jurisprudentie van het EHRM. Er gebeurt echter meer mensenrechtelijks in Straatsburg. In deze kroniek wordt verslag gedaan van activiteiten, beslissingen, aanbevelingen en standpunten van alle andere organen die zich binnen het raamwerk van de Raad van Europa bezighouden met mensenrechtenkwesties.

DOI | 10.54195/NTM.28103

© Author(s); licensed under Creative Commons Attribution 4.0

Introductie

Het was een veelbewogen periode voor de Raad van Europa. De Raad van Ministers van de Raad van Europa nam op 15 mei de Verklaring van Chişinău aan.¹ In de aanloop naar die verklaring vond een controversieel proces plaats, waarin lidstaten buiten het organisatorische raamwerk van de Raad van Europa felle kritiek uitten op het EVRM en de uitleg die het EHRM)daaraan gegeven zou hebben, met name aangaande migratie. De meeste commentaren over dat proces zijn kritisch.² Met de aangenomen verklaring lijkt het met een sisser af te lopen – althans, de verklaring is minder controversieel dan sommige eerdere stellingnames.³ Zo stelt de verklaring niet met zoveel woorden dat het EVRM onwenselijke beperkingen opwerpt wat betreft het uitzetten van buitenlandse criminelen, of dat de interpretatie die het EHRM aan het EVRM geeft democratische besluitvorming beperkt.⁴ Niettemin lijkt de inzet van de verklaring te zijn om de reikwijdte van het EVRM, in het bijzonder wat betreft migratie, in te perken – een doel dat verder gaat dan dat van eerdere politieke verklaringen van het Comité van Ministers.⁵ Voor verdere duiding verwijzen we graag naar de bijdragen van Glas et al. in deze aflevering van het Nederlands Tijdschrift voor de Mensenrechten.⁶

Er is nog veel meer nieuws, zoals uit deze kroniek zal blijken. In Chişinău werd eerder in het jaar nog een verklaring aangenomen, en wel over sociale rechten. Deze werd aangenomen

■ Mr. L.P Dikkers is junior docent en promovendus bij de Radboud Universiteit. Mr. A. Yayla is docent publiekrecht bij de Hogeschool Leiden.

1 Chişinău Declaration, 15 mei 2026, beschikbaar via <https://rm.coe.int/pdf/09125948802bc2cc>. Zie ook Council of Europe foreign ministers adopt political declaration on the ECHR and migration, beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/portal/-/council-of-europe-foreign-ministers-adopt-political-declaration-on-the-echr-and-migration>.

2 Voor een overzicht met informatie en commentaren, zie <https://echrblog.com/future-of-the-convention/>.

3 Lina Sophie Müller, 'Crossing a Line in Plain Sight – The Chişinău Declaration and the Politics of Convention Interpretation', *Verfassungsblog* 1 juni 2026, beschikbaar via <https://verfassungsblog.de/crossing-a-line-in-plain-sight/>.

4 Dat was de inzet van de zogenoemde 'brief van 9' die het proces voorafgaand aan de verklaring in gang zette. De brief is beschikbaar via https://www.governo.it/sites/governo.it/files/Lettera_aperta_22052025.pdf.

5 Müller 2026 (*supra* noot 3).

6 NTM/NJCM-Bull. 2026, p. 305. Voor een overzicht met informatie en commentaren, zie <https://echrblog.com/future-of-the-convention/>.

als sluitstuk van de *High Level Conference on Social Rights* die aldaar plaatsvond. Verder spreekt de Raad van Europa, en dan met name de Parlementaire Assemblee (PACE) zich fel uit over enkele zeer zorgelijke ontwikkelingen in Israël. Ook hebben enkele gremia van de Raad van Europa belangrijke rapporten gepubliceerd, waarin ook voor Nederland relevante bevindingen staan. Daarbij zijn er binnen het verband van de Raad van Europa weer enkele belangrijke ontwikkelingen aangaande Oekraïne te bespreken, en zijn er enkele updates aangaande de implementatie van uitspraken van het EHRM.

High Level Conference on Social Rights

Naast de politieke verklaring was Chişinău op 18 en 19 maart 2026 ook het toneel voor een conferentie over sociale rechten. Verschillende hoogwaardigheidsbekleders, waaronder de relevante ministers van de lidstaten van de Raad van Europa, vertegenwoordigers van de EU, de VN en de International Labour Organisation (ILO), belangenorganisaties en nationale mensenrechteninstituten kwamen naar Chişinău om te bezien hoe het Europees Sociaal Handvest (ESH) meer impact kan hebben. De Commissaris voor de rechten van de mens van de Raad van Europa, Michael O’Flaherty, bracht op de conferentie samen met de VN Speciale Rapporteur voor extreme armoede, Olivier de Schutter, een statement uit om aandacht te vragen voor armoede. Zij stellen vast dat met name kinderen door armoede geraakt worden; bovendien is het aantal kinderen dat met armoede te maken heeft met 25 procent erg hoog. Uitgaven aan armoedebestrijding zijn bovendien gedaald tussen 2021 en 2023. Het statement wijst verder op het belang van Artikel 30 ESH, het recht op bescherming tegen armoede en sociale uitsluiting en het betrekken van mensen die zelf met armoede te maken hebben bij het vastleggen van nationale anti-armoede strategieën.⁷

Een ander centraal thema op de conferentie was het *New Democratic Pact for Europe*, een initiatief van de Raad van Europa en met name de Secretaris Generaal om democratie in Europa te versterken en misinformatie, straffeloosheid en autoritarisme tegen te gaan.⁸ Het pact is recentelijk een *buzzword* in de Raad van Europa geworden, maar omdat het pact qua ambitie erg omvangrijk is, is niet geheel duidelijk waar het precies voor staat.⁹ Wat daarvan ook zij: in de verklaring die op de conferentie door de lidstaten werd aangenomen is te lezen dat voor het versterken van democratie, sociale rechtvaardigheid erg belangrijk is.¹⁰ Zo stelt de verklaring dat de gebrekkige implementatie van sociale rechten een belangrijke oorzaak is van wantrouwen

7 ‘Social Rights: An Essential Component of the Fight Against Poverty’, beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/social-rights-an-essential-component-of-the-fight-against-poverty>.

8 Zie voor verdere info de website over het pact: <https://www.coe.int/en/web/new-democratic-pact-for-europe/home>.

9 Zie Lize R. Glas, ‘The Chişinău Declaration on the European Social Charter: Continued Attention, Commitment and Relevance’, *Strasbourg Observers* 24 April 2026’, beschikbaar via <https://strasbourgothers.com/2026/04/24/the-chisinau-declaration-on-the-european-social-charter-continued-attention-commitment-and-relevance/>. Zowijst Glas erop dat het pact behalve het aanpakken van democratische achteruitgang ook bedoeld is om klimaatverandering tegen te gaan.

10 RvE, ‘European countries reaffirm importance of European Social Charter at conference in Chişinău ’ (19 maart 2026), beschikbaar via https://www.coe.int/en/web/portal/-/european-countries-reaffirm-importance-of-european-social-charter-at-conference-in-chi?inău?p_l_back_url=%2Fen%2Fweb%2Fportal%2Fnewsroom%3Fdelta%3D20%26start%3D14.

in publieke autoriteiten en democratische instituten. Lidstaten bevestigden in de verklaring daarom opnieuw hun volledige inzet bij het beschermen en implementeren van het ESH.¹¹ Een soortgelijke boodschap verkondigde Petra Bayr, voorzitter van de PACE: volgens haar tast de groeiende sociale onzekerheid het vertrouwen in democratie aan. Ze riep daarom op tot een omvangrijkere bescherming onder het ESH.¹²

Mensenrechten in Israël

In het verleden hebben verschillende gremia van de Raad van Europa zich reeds over Israëls ernstige mensenrechtenschendingen in het conflict met Palestina uitgelaten.¹³ De Raad van Europa heeft zich de afgelopen tijd uitgesproken over een aantal nieuwe, zeer ernstige ontwikkelingen. Joseph O'Reilly, Algemeen Rapporteur voor PACE met betrekking tot de situatie van vrouwen en kinderen in Palestina sprak zijn zorgen uit over de beslissing van de Israëlische regering om 37 ngo's, waaronder Oxfam, Save the Children en Médecins Sans Frontières, te verbieden om hun werk in Gaza en de Westelijke Jordaanoever uit te voeren. O'Reilly wijst erop dat toegang voor humanitaire organisaties een verplichting is onder verschillende internationaalrechtelijke standaarden.¹⁴ Daarnaast vraagt O'Reilly aandacht voor de zorgmedewerkers die illegaal door Israëlische autoriteiten worden vastgehouden en in veel gevallen worden gemarteld, vernederd, ondervoed en in sommige gevallen zelfs zijn overleden. Hij dringt erop aan dat zij worden vrijgelaten.¹⁵

Een comité van de PACE heeft daarnaast ook haar 'diepe zorgen' geuit over een wetsvoorstel in het Israëlisch parlement, dat de doodstraf in Israël uitbreidt en volgens experts in feite slechts Palestijnen raakt.¹⁶ Ook schreef Alain Berset, Secretaris Generaal van de Raad van Europa, een brief aan Amir Ohana, voorzitter van het Israëlische parlement en Isaac Herzog, president van Israël, met een stellige oproep om van het voorstel af te zien.¹⁷ Dat heeft niet geholpen; inmiddels is het wetsvoorstel aangenomen.¹⁸ Petra Bayr, voorzitter van de PACE, gaf te kennen dat dit de waarnemersstatus die Israël in de Raad van Europa in gevaar brengt, en Israël verder

11 De verklaring is beschikbaar via <https://rm.coe.int/declaration-en/48802b58fa>.

12 PACE, 'Petra Bayr: 'Protecting social rights is not a secondary political agenda, but the very foundation of democratic stability'' (19 maart 2026), beschikbaar via <https://pace.coe.int/en/news/10225>.

13 'Israel must stop targeting journalists and civilians in Gaza and allow unhindered delivery of humanitarian aid, says Parliamentary Assembly', beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/portal/-/israel-must-stop-targeting-journalists-and-civilians-in-gaza-and-allow-unhindered-delivery-of-humanitarian-aid-says-parliamentary-assembly>.

14 'PACE rapporteur urges Israel to lift the ban on NGO access to the Palestinian territories', beschikbaar via <https://pace.coe.int/en/news/10208>.

15 'PACE General Rapporteur urges Israel to immediately release unlawfully detained healthcare workers from Gaza' beschikbaar via <https://pace.coe.int/en/news/10241>.

16 PACE 'PACE committee deeply concerned at proposal to expand the death penalty in Israel', beschikbaar via <https://pace.coe.int/en/news/10222>.

17 'Secretary General Alain Berset urges Israel to abandon plans to expand the death penalty', beschikbaar via https://www.coe.int/en/web/portal/-/secretary-general-alain-beret-urges-israel-to-abandon-plans-to-expand-the-death-penalty?p_l_back_url=%2Fen%2Fweb%2Fportal%2Fnewsroom%3Fdelta%3D20%26start%3D13.

18 Voor een korte uitleg over het wetsvoorstel, zie bijv.: Human Rights Watch, 'Adoption of death penalty law by the Israeli Knesset requires urgent EU measures', beschikbaar via <https://www.hrw.org/news/2026/04/02/adoption-of-death-penalty-law-by-the-israeli-knesset-requires-urgent-eu-measures>

van de waarden van de Raad van Europa verwijderd.¹⁹ Het PACE Comité betreffende cultuur, wetenschap, onderwijs en media veroordeelt verder het opzettelijk en gericht doden van lokale journalisten in Gaza door het Israëlische leger. Sinds 7 oktober 2023 zijn er in Gaza meer dan 220 journalisten door het Israëlische leger gedood. Het Comité hekelt daarnaast het verbod op toegang tot Gaza voor internationale journalisten, en de vernietiging van media-infrastructuur door Israëlische luchtaanvallen.²⁰

Oekraïne: accountability, herstel en democratische wederopbouw

Petra Bayr, heeft tijdens een ontmoeting met VN-Secretaris-Generaal António Guterres aandacht gevraagd voor verschillende lopende werkzaamheden van PACE. Zij informeerde Guterres over de inspanningen van PACE om verantwoording te bevorderen voor de Russische agressie tegen Oekraïne, de ontwikkeling van een nieuw platform voor Russische democratische krachten en het werk van PACE op het gebied van milieubescherming. Daarnaast bespraken Bayr en Guterres op welke terreinen PACE een verdere bijdrage kan leveren aan het werk van de Verenigde Naties, in het bijzonder met betrekking tot de uitvoering van het VN-Pact voor de Toekomst.²¹

De afgelopen periode stond daarnaast ook in het teken van verdere institutionele opbouw van het compensatiemechanisme voor Oekraïne. Het Register van Schade voor Oekraïne, dat binnen het kader van de Raad van Europa is ingesteld, heeft nieuwe categorieën van schadeclaims opengesteld voor rechtspersonen en de Oekraïense staat. Hierdoor kunnen voortaan niet alleen individuele schadegevallen, maar ook grootschalige economische verliezen als gevolg van de Russische agressie worden geregistreerd, waaronder schade aan infrastructuur, verlies van activa en verstoring van economische activiteiten. Volgens de Raad van Europa vormt dit een belangrijke volgende stap in het internationale compensatiemechanisme voor Oekraïne. Claims die aan de ontvankelijkheidsvereisten voldoen, zullen worden opgenomen in het register en vervolgens worden doorgestuurd naar de toekomstige *International Claims Commission*, die zal beslissen over eventuele schadevergoedingen.²²

Verder hing de aandacht voor herstel en compensatie nauw samen met de aanhoudende mensenrechtenschendingen in de door Rusland bezette gebieden van Oekraïne. Naar aanleiding van een nieuw VN-rapport over de situatie in deze gebieden benadrukte de Commissaris voor de Mensenrechten van de Raad van Europa dat mensenrechtenschendingen een centrale plaats

19 'PACE President: Knesset vote 'seriously jeopardises' Israel's observer status with the Assembly', beschikbaar via <https://pace.coe.int/en/news/10237>.

20 'Gaza: committee condemns Israel's killing of local journalists and Hamas's violations of press freedom', beschikbaar via <https://pace.coe.int/en/news/10278>.

21 United Nations General Assembly, Pact for the Future, Resolutie UN Doc A/RES/79/1 van 22 september 2024; 'PACE President meets the UN Secretary General in New York', beschikbaar via <https://pace.coe.int/en/news/10212>.

22 'Register of Damage for Ukraine: new claims categories concerning the Ukrainian state and legal entities opened', beschikbaar via https://www.coe.int/en/web/portal/-/press-freedom-day-protect-journalists-to-protect-democracy-1?p_l_back_url=%2Fen%2Fweb%2Fportal%2Fnewsroom%3Fdelta%3D20%26start%3D5.

moeten krijgen in eventuele vredesonderhandelingen.²³ Het rapport documenteerde onder meer de opgelegde verkrijging van het Russische staatsburgerschap, beperkingen van de vrijheid van meningsuiting, de militarisering van kinderen, willekeurige detentie, foltering en deportaties van burgers. De Commissaris wees daarnaast op meldingen van de gedwongen verplaatsing van Oekraïense burgers uit het bezet gebied en de overbrenging van Russische burgers naar deze gebieden. Volgens de Commissaris kunnen dergelijke praktijken onder het internationaal recht als oorlogsmisdrijven worden aangemerkt. Tevens onderschreef Berset een oproep van de VN om in vredesonderhandelingen rekening te houden met de belangen van ontheemden, waaronder hun recht op een vrijwillige, veilige en waardige terugkeer.²⁴

De aandacht van de Raad van Europa ging echter niet alleen uit naar herstel van geleden schade en verantwoording voor mensenrechtenschendingen. Ook de democratische toekomst van Oekraïne stond nadrukkelijk op de agenda. Tijdens de vijfde strategische dialoog tussen Oekraïense autoriteiten en de Raad van Europa benadrukte de secretaris-generaal van PACE, Despina Chatzivassiliou, het belang van een tijdige voorbereiding van verkiezingen na afloop van de oorlog. Daarbij herhaalde zij het standpunt van PACE dat verkiezingen die plaatsvinden onder de staat van beleg niet aan democratische standaarden kunnen voldoen. Volgens Chatzivassiliou moesten de voorbereidingen voor verkiezingen desalniettemin reeds worden getroffen, omdat er weinig tijd beschikbaar zou zijn zodra de omstandigheden dit toelieten. Tevens bevestigde zij de voortdurende steun van de Raad van Europa voor de versterking van de Oekraïense democratische instellingen in het kader van de wederopbouw van het land en de verdere Europese integratie daarvan.²⁵

Vrouwenrechten en de verdere ontwikkeling van normen tegen gendergerelateerd geweld

Alain Berset heeft in het kader van Internationale Vrouwendag opnieuw benadrukt dat gendergerelateerd geweld in Europa en wereldwijd nog steeds veel voorkomt. Hij benadrukte dat één op de drie vrouwen in Europa te maken krijgt met partnergeweld en één op de zes met seksueel geweld. In dit verband onderstreepte hij opnieuw het belang van de implementatie van het Verdrag van Istanbul inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (Verdrag van Istanbul).²⁶

De aandacht voor vrouwenrechten beperkte zich niet tot bestaande standaarden. Het Comité van Ministers van de Raad van Europa nam ook twee nieuwe aanbevelingen aan op het gebied

23 Office of the High Commissioner for Human Rights, 'Forced displacement from territory of Ukraine occupied by the Russian Federation: forcible transfer and deportation, barriers to return, and the rights of internally displaced persons, 24 February 2022 – 31 December 2025' (20 March 2026), beschikbaar via <https://ukraine.ohchr.org/en/Forced-displacement-from-territory-of-Ukraine-occupied-by-the-Russian-Federation>.

24 'The suffering of people in Ukraine's temporarily occupied territories should not be ignored in peace talks', beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/commissioner-the-suffering-of-people-in-ukraine-s-temporarily-occupied-territories-should-not-be-ignored-in-peace-talks>.

25 'PACE Secretary General highlights growing trust with Ukrainian partners as latest high-level dialogue focuses on post-war governance', beschikbaar via <https://pace.coe.int/en/news/10239>.

26 Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, Istanboel, 11 mei 2011, Trb. 2012, 233; 'Strengthening Europe's commitment to women's rights and safety', beschikbaar via https://www.coe.int/en/web/portal/-/strengthening-europe-s-commitment-to-women-s-rights-and-safety?p_1_back_url=%2Fen%2Fweb%2Fportal%2Fnewsroom%3Fdelta%3D20%26start%3D17.

van gendergelijkheid en non-discriminatie in de context van nieuwe technologieën. De eerste aanbeveling betreft de waarborging van gelijkheid in de ontwikkeling en toepassing van artificiële intelligentie en beoogt discriminatie in alle fasen van AI-systemen te voorkomen en te bestrijden. Daarnaast werd een aanbeveling aangenomen over de bestrijding van technologiegedreven geweld tegen vrouwen en meisjes.²⁷ Deze bevatte voor het eerst internationale normen die specifiek op deze vorm van geweld waren gericht en benadrukte het belang van een slachtoffergerichte benadering, toegang tot effectieve rechtsmiddelen en een bredere vorm van aansprakelijkheid die zich, naast het strafrecht, ook uitstrekt tot het civiele recht en het bestuursrecht.²⁸

Ondanks deze ontwikkelingen was PACE niet onverdeeld positief over de stand van zaken. In een ontwerpresolutie stelde zij vast dat de implementatie van het Verdrag van Istanbul op veel punten achterbleef.²⁹ Hoewel het verdrag belangrijke resultaten had opgeleverd, was verdere politieke inzet noodzakelijk om de doelstellingen ervan daadwerkelijk te verwezenlijken. Daarbij werd zowel gewezen op het uitblijven van ratificatie door zeven lidstaten als op de lage aangiftebereidheid bij gendergerelateerd geweld. Om die reden riep PACE op tot hernieuwde politieke inzet, voldoende middelen en een versterkte implementatie van het verdrag. De ontwerpresolutie werkte dit verder uit in een reeks meer concrete aanbevelingen, waaronder een op toestemming gebaseerde definitie van verkrachting en een betere bescherming van slachtoffers in familierechtelijke procedures.³⁰

Aansluitend op het voorgaande werkte PACE de juridische standaard verder uit in een aparte resolutie over de strafrechtelijke normering van seksueel geweld.³¹ Zij riep de lidstaten op om in hun nationale wetgeving een duidelijke definitie van instemming in seksuele relaties op te nemen, in lijn met het Verdrag van Istanbul. Daarbij werd benadrukt dat seksuele geweldsdelicten moeten worden gedefinieerd op basis van het ontbreken van vrije en geïnformeerde toestemming. Ook werd gevraagd om erkenning van verkrachting binnen het huwelijk, versterking van preventie en bewustwording rond gendergerelateerd geweld en volledige implementatie van het verdrag.³²

De ontwikkeling op dit terrein is ook voor Nederland van belang. Nederland heeft het Verdrag van Istanbul weliswaar reeds geratificeerd en heeft de afgelopen jaren verschillende stappen gezet ter versterking van de aanpak van seksueel en gendergerelateerd geweld, maar de binnen de Raad van Europa ontwikkelde standaarden laten zien dat de verwachtingen ten aanzien van staten blijven toenemen. Dat geldt in het bijzonder voor de aanpak van technologiegedreven geweld, de bescherming van slachtoffers binnen familierechtelijke procedures en de

27 Zie voor de aanbevelingen: Comité van Ministers van de Raad van Europa, Recommendation CM/Rec(2026)1 of the Committee of Ministers to member States on equality and artificial intelligence, 4 maart 2026.

28 'Dealing with new technologies, to ensure equality and protection of women from violence', beschikbaar via https://www.coe.int/en/web/portal/-/dealing-with-new-technologies-to-ensure-equality-and-protection-of-women-from-violence?p_1_back_url=%2Fen%2Fweb%2Fportal%2Fnewsroom%3Fdelta%3D20%26start%3D17.

29 Raad van Europa, Parlementaire Vergadering, Promoting the Istanbul Convention and improving its implementation: building on lessons learnt, Report, Doc. 16372, 30 maart 2026, beschikbaar via <https://pace.coe.int/en/files/35918>.

30 'The Istanbul Convention saves lives: PACE committee calls for universal ratification and full implementation of the Convention', beschikbaar via <https://pace.coe.int/en/news/10231/the-istanbul-convention-saves-lives-pace-committee-calls-for-universal-ratification-and-full-implementation-of-the-convention>.

31 Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Resolution 2650 (2026), Paving the way for a culture of consent, aangenomen op 22 april 2026, Doc. 16370, beschikbaar via <https://pace.coe.int/en/files/35999>.

32 'PACE calls for consent to be included in national legislation', beschikbaar via <https://pace.coe.int/en/news/10266/pace-calls-for-consent-to-be-included-in-national-legislation>.

verdere concretisering van het toestemmingsvereiste bij seksuele geweldsdelicten. De resoluties en aanbevelingen illustreren daarmee dat ook voor Nederland de ontwikkeling van de relevante mensenrechtenstandaarden nog niet stilstaat.

Monitoring en normontwikkeling inzake minderheden, detentie en democratie

De Raad van Europa heeft verder via het *Steering Committee on Anti-discrimination, Diversity and Inclusion* (CDADI) een studie³³ gepubliceerd over de promotie van regionale en minderheidstalen in Europa, met bijzondere aandacht voor het gebruik van deze talen in digitale en sociale media en in het onderwijs in taal, geschiedenis en cultuur. De studie stelt vast dat digitale media de zichtbaarheid en het gebruik van minderheidstalen hebben vergroot door lagere toegangsbarrières, de opkomst van nieuwe leermiddelen en het toenemende belang van AI- en taaltechnologieën, terwijl ook een sterke verwevenheid tussen traditionele en nieuwe media wordt geconstateerd. De Raad van Europa benadrukt het belang van betere integratie van onderwijs over de geschiedenis en cultuur van minderheidstalen in het reguliere onderwijs, versterking van taalonderwijs in relevante regio's, ondersteuning van digitale contentproductie en de oprichting van permanente adviesorganen voor minderheidstalen. De studie sluit met een overzicht van de stand van ratificatie van het Europees Handvest voor regionale of minderheidstalen,³⁴ dat door 25 staten is bekrachtigd en door acht andere staten is ondertekend.³⁵

Ook binnen de Raad van Europa vonden belangrijke ontwikkelingen plaats op het gebied van mensenrechtentoezicht. Tijdens haar recente vergadering stelde de Europese Commissie ter voorkoming van foltering (CPT) conclusies vast over bezoeken aan onder meer Azerbeidzjan, Frankrijk, Italië, Nederland en het Verenigd Koninkrijk.³⁶ Daarnaast besprak de CPT nieuwe ontwerpstandaarden inzake immigratiedetentie en sociale zorginstellingen, die in juli 2026 formeel moeten worden aangenomen. En werden de bevindingen van recente ad hoc- en follow-upbezoeken en de planning van toekomstige bezoeken besproken. Het CPT keurde verder het bezoekprogramma voor 2027 goed en verwelkomde het zes nieuwe leden, waaronder een vertegenwoordiger van Nederland.³⁷

Dat detentieomstandigheden binnen de lidstaten van de Raad van Europa een belangrijk aandachtspunt blijven, blijkt uit de jaarlijkse strafrechtstatistieken (SPACE I). Die laten zien dat Europese gevangenisystemen in toenemende mate worden geconfronteerd met overbevolking en capaciteitsdruk, waarbij in meerdere landen de bezettingsgraad de beschikbare plaatsen benadert of overschrijdt. In Europa zaten op 31 januari 2025 ruim 1,1 miljoen personen in detentie, met aanzienlijke verschillen tussen lidstaten, terwijl gemiddeld één op de vier gedeti-

33 Council of Europe, Study on Certain Aspects of Regional or Minority Language Protection and Identification of Good Practices in Member States, CM(2025)180-add5final, Strasbourg: Council of Europe 2026.

34 Europees Handvest voor regionale of minderheidstalen (ETS nr. 148), Straatsburg, 5 november 1992.

35 'New study published on regional- and minority-language protection in Europe', beschikbaar via https://www.coe.int/en/web/portal/-/new-study-published-on-regional-and-minority-language-protection-in-europe?p1_back_url=%2Fen%2Fweb%2Fportal%2Fnewsroom%3Fdelta%3D20%26start%3D17.

36 De inhoud van deze rapporten is nog niet openbaar gemaakt.

37 The CPT adopts visit reports on Azerbaijan, France, the Netherlands, Italy, and the United Kingdom and welcomed six new members', beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/cpt/-/the-cpt-adopts-visit-reports-on-azerbaijan-france-the-netherlands-italy-and-the-united-kingdom-and-welcomed-six-new-members>.

neerden zich in voorlopige hechtenis bevindt, wat in sommige landen bijdraagt aan verdere druk op detentiecapaciteit. De studie signaleerde verder structurele trends zoals een stijging van het aandeel oudere gedetineerden, een lichte toename van vrouwelijke gedetineerden en een relatief hoog aandeel buitenlandse gedetineerden in bepaalde landen. De Raad van Europa benadrukt dat deze ontwikkelingen belangrijke beleidsmatige en operationele uitdagingen vormen voor nationale gevangensystemen. Hoewel Nederland hierin geen afwijkende positie inneemt, blijft ook het Nederlandse gevangeniswezen gevoelig voor Europese trends, met name waar het gaat om capaciteitsmanagement en het gebruik van voorlopige hechtenis.

In het kader van democratische standaarden en lokale *governance* binnen de Raad van Europa werd vervolgens aandacht besteed aan verkiezingswaarneming in Nederland. Het Congres van Lokale en Regionale Autoriteiten kondigde aan een dertien-koppige delegatie te sturen om de Nederlandse gemeenteraadsverkiezingen van 18 maart 2026 te observeren, waarbij voorafgaand aan de verkiezingen gesprekken worden gevoerd met nationale autoriteiten, politieke actoren, media en het maatschappelijk middenveld, gevolgd door observatie op de verkiezingsdag in stembureaus verspreid over het land. De missie bouwt voort op eerdere observaties in 2022, waarin het verkiezingsproces positief werd beoordeeld maar onder meer aandacht werd gevraagd voor politieke financiering, haatzaaiende uitlatingen en het gebruik van volmachtstemmen.³⁸

Na afloop van deze verkiezingen publiceerde dezelfde Congresdelegatie haar bevindingen, waarin werd geconcludeerd dat de gemeenteraadsverkiezingen in Nederland over het algemeen goed georganiseerd verliepen met hoge mate van vertrouwen in het proces en consistente toepassing van procedures binnen een sterk gedecentraliseerd systeem. Tegelijkertijd werden zorgen geuit over meldingen van intimidatie en bedreigingen, met name gericht tegen vrouwelijke kandidaten, evenals over informatieverstoring en het gebruik van artificiële intelligentie tijdens verkiezingscampagnes. Structurele aandachtspunten zijn onder meer het ontbreken van uniforme regels inzake partijfinanciering op lokaal niveau, het gebruik van volmachtstemmen, de waarborging van het stemgeheim en de procedure voor de benoeming van burgemeesters, waarna werd aangekondigd dat hierover een ontwerpaanbeveling zal worden voorgelegd aan het Congres.³⁹

Implementatienieuws

De PACE heeft een nieuw netwerk gelanceerd om lidstaten aan te moedigen de uitspraken van het EHRM te implementeren. Het netwerk bestaat uit volksvertegenwoordigers uit alle lidstaten, en zal *best practices* over de meest effectieve manier om uitspraken politiek onder de aandacht te brengen uitwisselen. Petra Bayr benadrukte het belang van implementatie; zonder implementatie blijven de structurele problemen van het EHRM volgens haar onopgelost. María Elósegui, rechter bij het EHRM, verwelkomt het initiatief en roept volksvertegenwoordigers op een actieve rol in te nemen met betrekking tot implementatie.⁴⁰

38 'Council of Europe Congress to observe municipal elections in the Netherlands', beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/congress/-/council-of-europe-congress-to-observe-municipal-elections-in-the-netherlands>.

39 'Municipal Elections in the Netherlands: well-organised and trusted procedures, but campaign finance should be improved', beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/congress/-/municipal-elections-in-the-netherlands-well-organised-and-trusted-procedures-but-campaign-finance-should-be-improved>.

40 'PACE launches a new network to promote implementation of Strasbourg Court rulings', beschikbaar via <https://pace.coe.int/en/news/10261>.

Recentelijk publiceerde het Comité van Ministers het jaarrapport over 2025 betreffende het toezicht op de uitvoering van EHRM-uitspraken.⁴¹ Het Comité van Ministers is verantwoordelijk voor dat toezicht, en was verheugd te kunnen rapporteren dat in 2025 het toezicht voor in totaal 949 zaken werd afgesloten – een kleine toename ten opzichte van 2024. Het comité rapporteert dat dit een teken is dat het systeem van toezicht van het Comité van Ministers vitaal en relevant is. Niettemin worden er ook een aantal welbekende moeilijkheden en knelpunten benoemd. Zo groeit het aantal binnenkomende zaken alsmaar, en duurt de implementatie van zo’n vijfhonderd *leading cases* – zaken die actie van de betreffende lidstaat vereisen, vaak in de vorm van een wetsaanpassing om te voorkomen dat dezelfde overtreding nogmaals zal voorkomen – al meer dan vijf jaar. Ook benoemt het comité dat Rusland niet meewerkt met de implementatie van uitspraken van het EHRM. Er is een grote hoeveelheid zaken die betrekking heeft op de oorlog tussen Rusland en Oekraïne – het comité voorziet daarom een significante verhoging van de werklast.⁴² Verder roept het rapport de lidstaten op om de capaciteit om op nationaal niveau uitspraken van het EHRM te implementeren, te vergroten; dit zou het Comité voor Ministers kunnen ontzien.⁴³

41 Comité van Ministers ‘Supervision of the Execution of Judgments and Decisions of the European Court of Human Rights – 19th annual report of the Committee of Ministers’ (maart 2026), beschikbaar via <https://rm.coe.int/2025-annual-report/48802b1633>.

42 Jaarrapport Comité van Ministers maart 2026 (*supra* noot 41), p 10.

43 ‘Widespread progress implementing European Court of Human Rights rulings, but challenges remain’, beschikbaar via https://www.coe.int/en/web/portal/-/widespread-progress-implementing-european-court-of-human-rights-rulings-but-challenges-remain?p_1_back_url=%2Fen%2Fweb%2Fportal%2Fnewsroom%3Fdelta%3D20%26start%3D13.